

Edward Neymark

Naczelnik Wydziału w Ministerstwie Sprawiedliwości.

Reforma więziennictwa polskiego

Prowadzone od dłuższego czasu prace nad ujednoliceniem organizacji więziennictwa we wszystkich dzielnicach Państwa Polskiego oraz nad przygotowaniem reformy tej ważnej dziedziny administracji publicznej, znalazły swój wyraz w wydanym ostatnio rozporządzeniu (z mocą ustawy) Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 marca 1928 w sprawie organizacji więziennictwa (Dz. Ust. R. P. Nr. 29, poz. 272).

Według nowej organizacji, wszystkie więzienia i zakłady wychowawczo-poprawcze dla nieletnich przestępców podlegają Ministrowi (Ministerstwu) Sprawiedliwości. Na czele każdego więzienia stoi naczelnik, który podlega bezpośrednio Ministrowi Sprawiedliwości. Znosi się tedy drugą instancję (pośrednią między naczelnikiem więzienia i Ministrem (Ministerstwem) Sprawiedliwości).

Instancją tą byli dotychczas Prezesi Sądów Apelacyjnych (b. zabór austriacki) lub Prokuratorzy tych Sądów (b. zabór pruski), a więc osoby, sprawujące zasadnicze funkcje specjalne i odrębne. Wyodrębnienie władz więziennych, mających zadania swoiste, odpowiada najnowszym tendencjom kryminologii i nauk penitencjarnych.

Wiezienia, zależnie od pojemności, dzielą się na 3 klasy. Do pierwszej należą zakłady, mieszczące powyżej 40 osób, do drugiej — mieszczące od 150 do 450 osób, a do trzeciej klasy — pozostałe więzienia. Jednocześnie ustalono, że z reguły więzienia I klasy przeznaczone są do odbywania kar ponad 3 lata, więzienia II klasy do odbywania kar od 1 do 3 lat i więzienia III klasy do odbywania kar krótkoterminowych do 1 roku. Ponadto więzienia służą do osadzania osób aresztowanych prewencyjnie (więźniów śledczych).

Bardzo ważne jest postanowienie, że kary pozbawienia wolności orzeczone na czas powyżej 3 lat wykonywa się według systemu progresywnego, uchodzącego obecnie słusznie za najlepszy. Cechą charakterystyczną tego systemu jest stałe polepszanie się warunków życia więziennego w miarę okazywania przez więźnia poprawy.

Drugie doniosłe postanowienie polega na wprowadzeniu współpracy przedstawicieli społeczeństwa z administracją penitencjarną. Ustalono bowiem, że przy więzieniach mogą być czynne Komitety więzienne z udziałem przedstawicieli społeczeństwa. Zasadę tę rozwinie regulamin więzienny.

W rozporządzeniu zwrócono słusznie uwagę na inspekcję więzień; powierza się ją inspektorom, pod naczelnem kierownictwem Ministra Sprawiedliwości. Ponadto, przedstawicielom urzędu prokuratorskiego służy prawo nadzoru penitencjarnego, pojmowanego w szerokim zakresie. Celem wzmocnienia rygoru i nadzoru nad naczelnikami więzień i podwładnymi funkcyjnarjuszami ustalono, iż podlegają oni, niezależnie od zwykłego postępowania dyscyplinarnego, karom dyżurów i aresztu dyscyplinarnego do siedmiu dni.

Nowe przepisy, podobnie jak dotychczasowe, zwracają dużą uwagę na nauczanie i pracę więźniów oraz na warunki sanitarne więzień; w szczególności dąży się do rozwinięcia oświaty pozaszkolnej (odczyty, pogadanki, audycje radiowe etc.).

Należy zauważyć, że podstawowym celem nauczania w więzieniu jest walka z analfabetyzmem. Ustalono przeto, że obowiązkowemu nauczaniu podlegają więźniowie: 1) nieletni, 2) dorośli, skazani na karę pozbawienia wolności ponad 6 miesięcy, którzy nie przekroczyli wieku lat 40 i nie posiadają świadectwa z ukończenia 4 klas szkoły powszechnej.

Pozostali więźniowie mogą uczęszczać do szkoły, skazani za zezwoleniem naczelnika więzienia, śledczy — za zgodą władzy, do której dyspozycji są osadzeni w więzieniu. Zakres nauk obejmuje mniej więcej program szkół powszechnych.

W zakresie odżywiania więźniów utrzymano dotychczasowe normy, ustalone w swoim czasie w porozumieniu z b. Min. Zdrowia Publicznego i Uniwersytetem Warszawskim (2400 i 3000 kaloryj, pożywienie szpitalne — 4000 kaloryj).

Każdy więzień powinien otrzymać osobną pościel i odpowiednie miejsce na nocny spoczynek. Może być dozwolone używanie własnej pościeli.

Bardzo ciekawe są postanowienia dyscyplinarne, a zwłaszcza ustalenie kolejności wymierzania kar dyscyplinarnych, od najlżejszych począwszy.

Przedewszystkiem ustalono, że wymiar kar dyscyplinarnych, uzależnia się od stopnia winy, okoliczności czynu i indywidualnych cech charakteru sprawcy.

Wymiar kar służy naczelnikowi więzienia; w więzieniu prowadzi się wykaz wymierzonych kar (oraz udzielonych przywilejów i nagród), których odpis przedstawia się 4 razy do roku Ministrowi Sprawiedliwości.

Więźniowi ukaranemu służy prawo wniesienia zażalenia, które rozpatruje prokurator okręgowy. Dzięki temu, ostateczna decyzja w tej mierze ulega kontroli władz prokuratorskich i od nich zależy.

Oprócz kar dyscyplinarnych bardzo szeroko rozwinięto system ulg i przywilejów dla więźniów (za dobre sprawowanie się, postępy w nauce, pilność w pracy oraz ogólną poprawę), przyczem słusznie oparto wymiar kar na ograniczeniu lub pozbawieniu powyższych ulg i przywilejów. Zastrzeżono, iż nakładanie kajdan tytułem kary dyscyplinarnej, jest niedopuszczalne. Utrzymano natomiast, jako karę najsurowszą, zamknięcie w celi ciemnej na czas do 48 godzin.

W stosunku do recydywistów kary mogą być podwojone,

W wypadku ucieczki więźnia i późniejszego przytrzymania go, czas spędzony w więzieniu przed ucieczką może nie być zaliczony na poczet kary w całości lub części, z zastrzeżeniem, iż nieulegająca zaliczeniu część kary nie może przekraczać 1 roku; powzięcie decyzji należy do prokuratora apelacyjnego.

Rozporządzenie określa szczegółowo wypadki użycia broni przeciwko więźniom oraz przeciwko innym osobom (które wtargnęły przy pomocy gwałtu lub usiłują dostać się do więzienia, albo też, odmawiającym posłuszeństwa wartownikom, lub konwojentom więźniów, np. chcącym drogą gwałtu uwolnić prowadzonych więźniów).

Rozporządzenie przewiduje również istnienie Towarzystw „Patronatu”, działających w granicach specjalnych przepisów.

Nowa organizacja więziennictwa wchodzi w życie z dn. 1 lipca 1928. Należy zauważyć, iż już toczą się prace przygotowawcze nad rozwinięciem i urzeczywistnieniem jej zasad. Ukazały się już nawet przepisy o klasyfikacji więzień i segregacji więźniów.

Więzienia dzielą się, zgodnie z dyspozycją rozporządzenia, na trzy kategorie i są przeznaczone do odbywania kar pozbawienia wolności: a) ponad 3 lata, b) od 1 roku do 3 lat i c) do 1 roku.

Przy segregacji więźniów należy zwracać uwagę na rodzaj przestępstwa i kary oraz poziom moralny i umysłowy więźniów.

Jak widać z powyższego, nowy ustrój więziennictwa uwzględnia nowoczesne zdobycze naukowe i jest wyrazem dążenia do oparcia wykonania kary na czynnikach prawa, nauki i pracy.